

Драгана Р. Крстић¹

О ФУНКЦИЈАМА ФРАЗЕОЛОГИЗАМА КАРАКТЕРИСТИЧНИМ ЗА ЈАВНИ ДИСКУРС У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Апстракт: Предмет овога рада јесу фразеологизми који су карактеристични за јавни дискурс Босне и Херцеговине, с фокусом на идентификацију њихових доминантних функција. Истраживање је ограничено на фразеологизме настале глаголском реакцијом. Корпус за анализу чине новински чланци са интернет портала у Републици Српској и Федерацији Босне и Херцеговине, при чему су обухваћени искључиво текстови политичког садржаја. Анализа је спроведена у два сегмента: у првом су разматрани фразеологизми типични за примарни јавни дискурс, док су у другом анализирани фразеологизми карактеристични за секундарни дискурс.

Полазећи од претпоставке да је основни циљ учесника у јавном дискурсу да увјере реципијенте у истинитост и тачност изнесених тврдњи, фразеологизми се посматрају као језичке јединице које у том контексту служе манипулативној намјери. Стога, у раду се настоји утврдити кроз које се функције реализује њихов манипулативни карактер.

Кључне ријечи: фразеологизми, јавни дискурс, функција, Босна и Херцеговина, манипулација, глаголска реакција.

0. Увод, о јавном дискурсу

Језик се у литератури обично дефинише као систем знакова који служи за комуникацију, те је уједно и најзначајније средство комуникације. Функционисање било које људске заједнице условљено је језиком. Он омогућава изражавање мисли и осјећања, успостављање контакта и организацију друштва, а неријетко је и средство манипулације појединцима и групама, што се најизра-

¹ Ауторка је студент докторских студија на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду. dmucibabic98@gmail.com

женије види у јавном дискурсу. У том контексту, питање моћи је и ‘централно питање критичке анализе дискурса’ (Nikolić, Slijepčević Bjelivuk, 2022:p.10).

Јавни дискурс подразумијева ‘употребу језика у друштву путем писаних текстова и говора (јавних наступа) у најразличитијим медијима, дневној и недељној штампи, на телевизији, радију и интернету’ (Silaški et al., 2009:p.9). Како наводи Силашки и др., постоји примарни и секундарни дискурс, при чему примарни обухвата традиционалне политичке жанрове унутар институционалне политике, а секундарни обухвата ону врсту дискурса чији творци нису само политичари него и политички аналитичари, новинари или читаоци (2009:p.13). Циљ сваког учесника у јавном дискурсу јесте да остале убиједи у истинитост и тачност онога о чему говори, па се у литератури истиче разлика између убјеђивања и увјеравања. Наиме, ‘док се политичари обраћају некуј публици, филозофи и научници се обраћају универзалној публици која је разумна. Политичари, дакле, убјеђују, а филозофи и научници увјеравају’ (Nikolić, Slijepčević Bjelivuk, 2020:p.24, Gros, Dirin, 2002:p.95). Врло често реципијенти немају довољно знања или нису довољно информисани о актуелној теми, па су зато подложни различитим техникама манипулације. Према томе, манипулација се и дешава ‘када слушаоци немају алтернативни избор информисања или када немају довољно знања како би се супротставили, оповргли и одбацили исконструисани текст или говор. Контрола и цензурисање информација, па тако и манипулација, најочигледнији су у јавном дискурсу’ (Nikolić, Slijepčević Bjelivuk, 2020:p.25, Lončar, 2020:p.8).

По ономе што наводи Склон, јавни дискурс је изграђен на три тежишта:

‘1. увек је инхерентно политички; 2. носиоци различитих улога у политичком процесу могу бити на мањим или већим позицијама моћи; 3. сви учесници у јавном дискурсу користе у мањој или већој мери манипулативне и/или персуазивне технике како би постигли неки циљ или победили у некој расправи, истовремено залажући се за објективно, отворено и демократско друштво у коме се спроводе демократски процеси и у складу с таквом атмосфером доносе одлуке’ (Nikolić, Slijepčević Bjelivuk, 2020:p.23, Scllon 2008).

Наше истраживање највише ће се односити на треће тежиште, па ћемо тако анализирати она језичка средства која се у јавном дискурсу користе ради манипулације. Ту ће нас конкретно интересовати фразеологизми који, као врло експресивне језичке јединице, имају велику улогу у обликовању јавног дискурса. Истраживање смо усмјерили на два учесника у јавном дискурсу, а

то су политичари и новинари, при чему ћемо се фокусирати на функције фразеологизама у говору политичара, као и у медијским саопштењима на разним интернет порталима у Републици Српској и Федерацији Босне и Херцеговине. Ово уједно значи да ће наше истраживање обухватити јавни дискурс у ширем смислу, јер ће се темељити на једном сегменту у примарном дијелу (говор политичара), као и на једном сегменту у секундарном дијелу (новински чланци).

1. О фразеологизмима

У лингвистици не постоји јединствено мишљење о томе које се језичке јединице могу сврстати у фразеологизме². Матешаћ наглашава да је фразеологизам нерашчлањив скуп ријечи од којих су најмање двије пунозначне, а барем се једна односи на семантичку претворбу. Такође, ове се језичке јединице у реченици понашају као њени прости чланови. Слично, А. Менац под фразеологизмима подразумева 'неслободне скупове ријечи, тј. оне које се не стварају у говорном процесу, него се репродуцирају у готовом облику какав се усталио дугом употребом' (Mršević Radović, 1987:pp.12–13, Menac, 1970). Она још наводи да њихови саставни дијелови показују већи или мањи степен десемантизације, па тако значење цијелог фразеологизма није адекватно зброју значења његових дијелова. Из тога произлази закључак да им је састав и редослијед обично непромјењив (Mršević Radović, 1987:p.13).

Иако у литератури налазимо више дефиниција фразеологизама, најједноставнија би била да су то устаљене језичке конструкције састављене од најмање двије ријечи које имају једно значење. Такво значење још се назива и 'опште или глобално значење' (Mršević Radović, 1987:p.13).

Фразеологизми се у литератури класификују према различитим критеријумима³, а наше истраживање користи подјелу према типу синтаксичке везе (Менац, 1978) фокусирајући се на глаголску рекцију. Фразеологизми настали глаголском рекцијом 'немају самосталну улогу у тексту, односно имају улогу реченичног члана и понашају се као еквиваленти ријечима и синтагмама' (Ćevriž Nišić, 2023:p.288, Melvinger, 1984:p.89). Они у реченици имају функцију предиката, а 'обавезна глаголска компонента може бити комбинована с именич-

² Осим термина фразеологизам за исту језичку јединицу у литератури још налазимо и следеће термине: 'идиом, идиоматска фраза, устаљена фраза, фразеолошки обрт (израз, конструкција), устаљени обрт (конструкција), фразем' (Mršević Radović, 1987:p.11).

³ Ицрпну класификацију фразеологизама можемо наћи у бројним стручним радовима (Mršević Radović 1987, Menac, 1978).

ким, придјевским, прилошким и замјеничким скупинама различитог састава, али и с другим глаголима' (Čevriž Nišić, 2023:p.289, Melvinger 1984:pp.89–96).

Фразеологизме запажамо не само у политичком дискурсу у српском језику него и у другим језицима. У српском језику не постоји много истраживања овога типа, а Вера Ђевриз Нишић закључује да фразеологизми у БиХ, као носиоци фигуративног језика, доприносе сликовитости и експресивности, те могу имати улогу 'прикривања правог садржаја или утицања на јавну перцепцију медијских и/или политичких порука' (2022:p.296). Истраживања на енглеском говорном подручју указују на то да фразеологизми имају кључну улогу у формирању и преношењу политичке поруке. Наиме, бирајући специфичне изразе, политичари могу приказати неки проблем у одређеном свјетлу, наглашавајући одређене аспекте, а у исто вријеме умањујући важност других (Chong, Druckman, 2007). У руском политичком дискурсу запажено је да фразеологизми уносе емоционалну обојеност и сликовитост (Khismatullina et al., 2020). Газдић Алерић закључује да у хрватском политичком дискурсу не постоје фразеологизми који су карактеристични искључиво за политички дискурс, него сви припадају општем фразеолошком фонду, а умјерена употреба доприноси сликовитости и економичности изражавања (2009:pp.14–15).

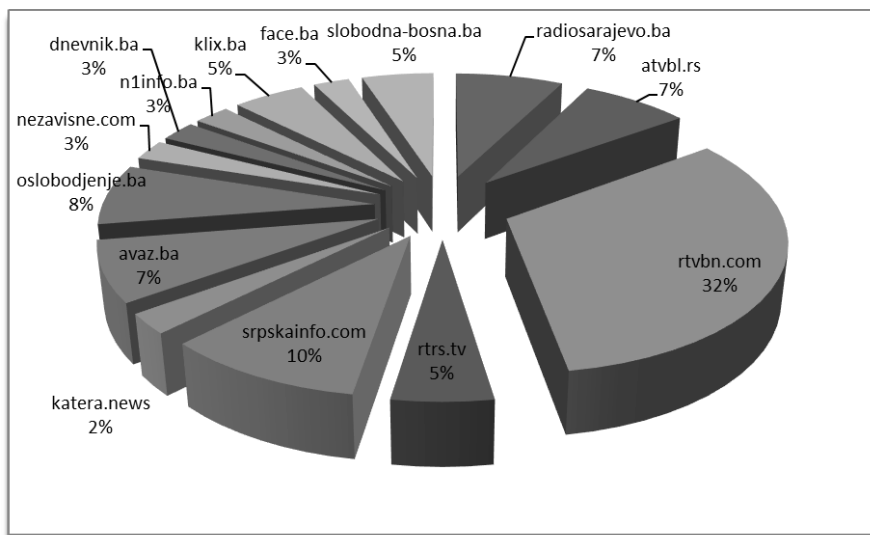
Фразеологизми анализирани у овом раду потичу из различитих сфера живота (спорт, музика, медицина и сл.) и због емоционално-експресивне природе погодни су за утицај на публику, што их чини значајним за политички дискурс. У наставку ћемо настојати да расвијетлимо које то све функције обављају фразеолошке јединице у политичком дискурсу Босне и Херцеговине.

2. Корпус и задаци истраживања

Прва два критеријума за избор корпуса односе се на тематски и временски оквир. Тематски оквир обухвата искључиво новинске чланке о политици, без спортских, забавних, културних и других садржаја. Сви чланци настали су између 2018. и 2024. године и преузети су са различитих интернет портала у Републици Српској и Федерацији Босне и Херцеговине, а портали су наведени у графикону о заступљености медија. У корпус је ушло укупно 100 фразеологизама. Трећи критеријум односи се на облик фразеологизама – прикупљени су само они настали глаголомском рекцијом.

Основни критеријум анализе биће припадност фразеологизама примарном јавном дискурсу (говор политичара) или секундарном (интерпретација новинара). На основу тога покушаћемо утврдити њихове најзначајније функције у

јавном дискурсу и расвијетлити манипулативни карактер. У наставку слиједи графикон о заступљености медија у корпусу.

3. Фразеологизми у примарном дискурсу

3.1. Експресивна и емоционална функција

Фразеологизми настали глаголском рекцијом у новинским чланцима о политици појављују се као саставни дио интерпретације новинара, а некада су искључиво дио забиљеженог излагања политичара. Стога, први припадају секундарном јавном дискурсу, а други примарном. У овом поглављу фокусираћемо се на оне који припадају примарном дискурсу.

Из анализираног корпуса могло се закључити да је овај тип фразеологизама веома заступљен, јер их политичари у говору користе у различите сврхе. Неке од репрезентативних примјера⁴ фразеологизама у њиховим излагањима навешћемо у наставку, а затим ћемо се фокусирати на најзначајније функције ових језичких јединица.

⁴Текст са портала наводићемо онако како је тамо написан, без исправљања и мијењања. Једина измјена биће курзив како бисмо истакли фразеолошке јединице. Датум који наводимо у загради након сваког примјера јесте датум објављивања чланка на порталу. За објашњавање фразеолошких јединица служили смо се *Фразеолошким рјечником хрватскога или српског језика* Јосипа Матешаића и збирком *Фразеологизми у српском језику* Милорада Телебака

(1) „Sve aktivnosti u Klubu Bošnjaka vezano za te zakone su obustavljeni. Mi smo današnjom sjednicom *stavili tačku* na navedene zakone. Šta će dalje raditi služba Vijeća naroda, Službeni glasnik i predsjednik RS Milorad Dodik i da li će potpisati ukaz, to”, rekao je Tabaković... <https://radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/klub-bosnjaka-u-vijecu-naroda-rs-odustao-od-veta-na-neustavne-zakone-nsrs/503141> (4. 7. 2023).

(2) Košarac ističe da oni *bacaju prašinu u oči* pričama o sukobima, ratu i nestabilnosti, a stvarna namjera je da prikriju i/ili opravdaju svoje loše namjere prema Republici Srpskoj. <https://www.atvbl.rs/lat/republika-srpska/kosarac-republika-srpska-je-uvijek-za-mir-i-stabilnost-21-1-2024> (21. 1. 2024).

(3) Političko Sarajevo i zapadne zemlje *prešli* su sve *granice* pristojnosti u namjeri da nas unište – rekao je Kozić. <https://www.atvbl.rs/lat/republika-srpska/srpsku-jacati-ekonomski-a-9-januar-redovno-obiljezavati-8-1-2024> (8. 1. 2024).

(4) Jelena Trivić: Milorad Dodik *polomio zube* na Bijeljini <https://www.rtvbn.com/4040963/jelena-trivic-milorad-dodik-polomio-zube-na-bijeljini> (19. 3. 2023).

(5) *Pokazalo se pravo lice* vladajućih, da ih apsolutno nije briga za građane i da su u stvari samo tražili izgovor da ne prihvate ukidanje akciza. – istakao je Mirko Šarović, predsjednik SDS reagujući na epilog sjednice Doma naroda BiH. <https://www.rtvbn.com/4022448/vladajuci-pokazali-pravo-lice-nije-ih-briga-za-gradjane> (16. 3. 2022).

(6) Ubrzanje procesa protiv predsjednika Republike Srpske Milorada Dodika predstavlja znak da se kolektivni Zapad više i ne pretvara, rekao je u emisiji Srpska pred sudom profesor Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Banjaluci Srđa Trifković. Drugim riječima, oni *igraju otvorenih karata* – istakao je Trifković. <https://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=544432> (13. 2. 2024).

(7) Govedarica: Dodik i SNSD su *bili POKLOPAC SVAKOM LONCU* udara na Srpsku <https://srpskainfo.com/govedarica-dodik-i-snsd-su-bili-poklopac-svakom-loncu-udara-na-srpsku/> (14. 8. 2019).

(8) Dodik je, kaže Pandurevićeva, izgleda zaboravio da je još juče govorio da je upravo predsjednik SDS autor zaključaka koji se odnose na nametanje izmjena Krivičnog zakona od strane Valentina Incka. – To su oni zaključci koje su podržali i Dodik i SNSD, a onda ih prekršili, *podvili rep* i vratili se u Sarajevo a da je Inckov zakon i dalje na snazi. <https://srpskainfo.com/pandureviceva-prozvala->

lidera-snsd-dodik-je-taj-koji-je-aplaudirao-upotrebi-bonskih-ovlasčenja/ (27. 7. 2022).

(9) Poslanik u Narodnoj skupštini RS i potpredsjednik GO PDP-a Banjaluka Nebojša Drinić oštro je osudio napade Nebojše Vukanovića, predsjednika Pokreta „Za pravdu i red” i narodnog poslanika, na gradonačelnika Banjaluke Draška Stanivukovića kao i na sve koji mu *ne idu niz dlaku*. <https://radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/drinic-porucio-vukanovicu-ne-stoji-macku-teleca-glava/481604> (24. 1. 2023).

Најзначајније функције фразеологизама које се наводе у литератури јесу емоционална и експресивна⁵ језичка функција, тако да се помоћу њих ‘изражавају различите емоције говорника, као што су одобравање, неслагање, ублажавање, преувеличавање, иронија, неверовање, хумор и сл.’ (Mršević Radović, 1987:p.16). Иако је у датим примјерима и остатак реченице неопходан у разумијевању поруке коју политичари шаљу, фразеологизми се могу посматрати као изразито битан дио, и то из два разлога. Први је тај што су то структурно упечатљиве јединице и привлаче пажњу адресата, а други је што су носиоци експресивности. Зашто је то тако, објашњава Д. Мршевић Радовић и напомиње да је изражавање субјективног става помоћу фразеологизама резултат колективног доживљавања појава и предмета (1987:p.16). То изражавање опште је за говорнике једне заједнице у којем је та јединица у употреби. Такође, ово је уједно и основни предуслов за прихватање такве јединице као језичке, а не индивидуалне, случајне творевине. Мршевић Радовић ове тврдње поткрепљује следећим примјером: поређење *пуши као Турчин* представља језичку јединицу, али примјер *пуши као Черчил* остаје само нејезичка поредбена синтагма која је индивидуална. Имајући у виду како функционишу фразеологизми, у наведеним примјерима из излагања политичара можемо уочити:

- неодобравање, као што је случај са фразеологизмом *прећи границу*;
- критиковање – *бацати прашину у очи, показати своје право лице*;

⁵ Експресивност ‘на језичком плану обухвата формалне, семантичке, функционалне и категоријалне јединице у њиховим хомогеним и хетерогеним односима, а које одражавају и изражавају свјестан субјективни, емоционални и/или естетизирани однос А (пошиљаоца, аутора, говорног лица) према В (примаоцу, реципијенту, сабесједнику) или С (предмету, садржају поруке)’ (Тошовић, 2004:p.25). Појам експресивности често се поистовјећује са појмовима изражајно, емоционално, стилистичко, сликовито, конотативно, естетско. Ипак, експресивност означава свеукупност значења ових појмова, али они нису сасвим једнаки (Тошовић, 2004). Експресивношћу се у многим својим научним радовима бавила и Стана Ристић, према којој је експресивност ‘изразита изражајност, која се остварује или конотативном семантичком структуром или нарочитом гласовном структуром’ (2004:p.18).

- иронију – *подвити реп, поломити зубе, бити поклопац сваком лонцу, ићи низ длаку*.
- нетрепељивост између супротстављених политичких партија, што најбоље илуструју примјери под бројевима (4), (5), (7) и (8). Тако за-пажамо да припадник једне политичке партије за свог противника иронично говори да је *поломио зубе* на Бијељини, односно није успио побиједити супарника на изборима у том граду. Поред тога, фразеоло-гизми *показати своје право лице* и *бити поклопац сваком лонцу* додатно појачавају критику упућену представницима супротне политичке пар-тије јер, поготово у датим контекстима, имају призвук ироније, па чак и сарказма. Нетрепељивост је присутна и у остатку реченице, али се као језгро исказа препознаје фразеологизам, управо зато што је носилац експресивности. Показаћемо то на једном од примјера. Фраза *подвити реп* у примјеру: ‘Dodik je, kaže Pandurevićeva, izgleda zaboravio da je još juče govorio da je upravo predsjednik SDS autor zaključaka koji se odnose na nametanje izmjena Krivičnog zakona od strane Valentina Incka. – To su oni zaključci koje su podržali i Dodik i SNSD, a onda ih prekršili, *podvili rep* i vratili se u Sarajevo a da je Inckov zakon i dalje na snazi’, употријебљена је у свом конотативном значењу и односи се на човјека који се покуњио и постао мање самоувјерен. Такође, ова конструкција користи се и у денотативном значењу и односи се на пса који се повлачи пред другим псом или се каје због нечега што је урадио. Када знамо њено основно значење, јасно је да је конотативно послужило да се сликовито истакне нетрепељивост, поготово што позадински контекст те фразеолошке конструкције укључује поређење човјека са псом.

Анализа наведених исказа показала је да се емоционална и експресивна функција фразеологизама у јавном дискурсу остварују на различите начине, прије свега преко израза критиковања, неодобравања, путем ироније, сарказма, изражавања нетрепељивости и других евалуативно-емоционалних ставова говорника. Другачије речено, све наведене реализације представљају конкре-тизацију емоционалног и експресивног потенцијала фразеологизама

3.2. Сликовитост и манипулативна функција фразеологизама

Уз емоционалност и експресивност, у битно својство фразеолошких језич-ких јединица убраја се и сликовитост. Како се то у литератури наводи, управо ове врсте фразеологизама, тј. фразеологизми настали глаголском рекцијом,

најбоље чувају сликовитост. Наиме, 'веће изгледе да сачува сликовитост (и експресивност) има један сликовити глаголско-именички фразеологизам који се у реченици актуализује као глаголска синтагма у предикатској функцији, него фразеолошка јединица с функцијом речце и везника' (Mršević Radović, 1987:p.18).

Сликовитост фразеологизама најбоље илуструју следећи примјери:

(1) Nažalost niko zbog kršenja više zakona nije odgovarao, a CIK BiH i stranci su Dodiku *progledali kroz prste* i dali nekakav legitimitet pokradenim izborima – naveo je Vukanović. <https://srpskainfo.com/dodik-pokusava-da-osigura-kradju-jos-jednih-izbora-vukanovic-objavio-nacrt-izbornog-zakona-srpske-pa-otkrio-zasto-ga-njegova-lista-nece-podrzati/> (12. 1. 2024).

(2) Poruka vlasti: *Držite jezik za zubima*, građani! <https://www.rtvbn.com/3970515/poruka-vlasti-drzite-jezik-za-zubima-gradjani> (30. 10. 2019).

(3) On je ocijenio da je „Mektić spreman prodati i narod, i Republiku, i *obraz* i čast koje je odavno *bacio pod noge* samo da bi zadržao stolicu u Sarajevu sa koje pljuje na Republiku Srpsku, a koja mu garantuje sigurnost od procesuiranja na sudu.” <https://srpskainfo.com/lukac-mektic-i-dalje-vrijedno-radi-protiv-svega-sto-ima-obiljezje-srpsko/> (12. 7. 2018).

(4) – Nije mu pomogla ni Gradska izborna komisija sa opstrukcijama i Bjeljinci na čelu sa Ljubišom Petrovićem *osvjetlali su obraz* čitave Republike Srpske – naglasila je ona i dodala da Ljubiši želi puno sreće u daljem radu, jer kako kaže, u njegovu čestitost i ispravnost niko ne treba da sumnja, a to su večeras pokazali i građani Bijeljine. <https://www.rtvbn.com/4040963/jelena-trivic-milorad-dodik-polomio-zube-na-bijeljini> (19. 3. 2023).

Дати примјери у себи имају фразеологизме који су настали на темељу стилске фигуре перифразе. Перифраза представља 'изражавање простог појма помоћу описне конструкције' (Simeon, 1969:p.45). Другим ријечима, да би се описао неки појам, користи се више ријечи иако би за исти опис била довољна само једна ријеч. Да би перифрастичка структура имала функцију фразеолошке, мора бити испуњен један услов, тј. 'мора бити или сликовита или се као несликовита синтагма мора комбиновати с неким другим творбеним средством у процесу примарне фразеологизације у чијем резултату настаје фразеолошка јединица' (Mršević Radović, 1987:p.44). Фразеологизми који су настали на основу перифразе, дакле, посједују додатно изражену сликовитост. Сви они имају своју уобичајену конвенционалну варијанту и чини се како би

се могло рећи да су то потпуни синоними, али у овом случају фразеолошка и нефразеолошка варијанта ипак указују на релативну синонимију. Да бисмо ово објаснили, послужићемо се фразеологизмом *држите језик за зубима*, који има своју неекспресивну варијанту *шутите/ћутите*. Наиме, наведене јединице као потпуно еквивалентне могу се посматрати ‘с обзиром на денотативно значење, (...) јер се односе на исти денотат, тј. означавају исти предмет или ситуацију из објективне стварности’ (Ковачевић, 2015:р.136). Међутим, иако им се подудара денотативно значење, не подудара се оно које се у лингвистици назива сигнификативно, тј. оно које представља ‘интерпретацију денотативног, односно специфични угао гледања на дати објекат или ситуацију’ (Ковачевић 2015:р.136, Piper, 1983:р.125). Другим ријечима, њихов смисао није у потпуности исти. Фразеолошка варијанта, као врло сликовита и експресивна, не упућује на исту поруку. Она у себи садржи двосмисленост, тако да, осим што власт грађане позива на шутњу, фразеологизам садржи и скривену пријетњу. Фразеологизам *бацити образ под ноге* упућује нас на то да је неко, метафорички речено, погазио или изгубио част, али нам ова фраза то знатно сликовитије дочарава. У примјеру: ‘Он је осјенио да је Мектић спреман продати и народ, и Republikу, *i образ* i чашт које је одавно *bacio pod noge* samo da bi zadržao stolicu u Sarajevu sa које pljuje на Republikу Srpsku, а која му гарантује сигурност од процесуирања на суду’, један политичар не само да исказује да се други осрамотио него кроз овај сликовити фразеологизам, интегрисан у читав контекст, наслућујемо и његов бијес, љутњу и критику.

Поред наведених функција, фразеологизми реализују још једну функцију, веома битну за јавни дискурс, а то је манипулативна. Она се остварује јер је пошљалац јавне поруке неко са ‘чврстога и препознатљивог друштвеног положаја’ (Udier, internet). Тај положај указује на потенцијалну моћ над осталим члановима друштвене заједнице, а ту моћ, у први мах, он испољава кроз језик. Пошљалац тада настоји да обликује ‘своју поруку тако да је хетерогено приматељско тијело може разумјети и по могућности прихватити’ (Udier, internet). Без обзира на то да ли воде поријекло из науке, спорта, музике, позоришта и сл., фразеологизми су увијек познати јер имају устаљену конструкцију. Стога, у јавном говору веома добро привлаче пажњу публике, те могу да изазову различите ефекте. У зависности од тога како су интегрисани у цијели контекст, они могу да утичу на снагу, али и на памћење поруке. На то су нас својом сликовитошћу и експресивношћу упутили и претходни примјери, а у наставку ћемо навести још неке како бисмо што боље расвијетлили манипулативну функцију фразеологизама.

(1) Igor Crnadak ponovo prozvaо Milorada Dodika: „*Mlati praznu slamu*, политика SNSD-a је опасна по RS” <https://radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/igor-crnadak-ponovo-prozvaо-milorada-dodika-mlati-praznu-slamu-politika-snsd-a-je-opasna-po-rs/512208> (9. 9. 2023).

(2) S druge strane, činjenica је да имамо изузетно стар објекат који је запуніо 40 година. Јасно је да стратегију коју је доніјела NS RS благо рећено моћемо да *окаћемо маћку о реп*, односно да га је Влада окаћіла маћку о реп јер нішта ніје конкретно ураділа када је у питању инвестиција која је требало да 2031. буде на мрежі, рекао је Vukota Govedarica, посланік SDS-a у NS Републике Српске. <https://www.rtvbn.com/4047352/projekat-od-milijardu-km-vlada-srpske-okacila-macku-o-rep> (29. 7. 2023).

На примјер, фразеологизми *млатити празну сламу* и *окачити маћку о реп* изазивају комичан ефекат, који привлачи пажњу, па чак и симпатије публице, али уз то маскира иронију и сарказам говорника. Такође, неки фразеологизми изразито утичу на перцепцију поруке, јер имају већу снагу од уобичајених неекспресивних варијаната. Поред тога, они говор чине привлачнијим и убједљивијим. То најбоље илуструје следећи примјер.

(3) SDS: Paljanski SNSD ovu lokalnu zajednicu *doveо do prosјackог штапа* <https://katera.news/lat/sds-paljanski-snsd-ovu-lokalnu-zajednicu-doveо-do-prosјackог-штапа> (2. 2. 2024).

Фраза *довести до просјачког штапа* има своју уобичајену неекспресивну варијанту *осиромашити*. Ипак, и овдје се поставља питање да ли ове варијанте имају исто сигнификативно значење или се опет ради о релативној синонимији. Ако бисмо рекли да је један политички режим осиромашіо неку локалну заједницу, не бисмо знали до кога је степен она осиромашена, али када кажемо да је доведена до просјачког штапа, онда смо сигурни да је то највећи степен сиромаштва, те да је она материјално уништена. Наведена тврдња, која садржи фразу са негативном експресивном обојеношћу, у себи има и скривену намјеру говорника, а то је стицање наклоњености народа. Другачије речено, заједницу нису они довели до просјачког штапа, него њихови противници, а они то још и критикују. Тако наизглед безопасна језичка конструкција има моћ да ‘с једне стране наглашава жељене ставове, погледе и мишљења, а с друге стране игнорише небитне, али и непожељне аспекте одређене појаве’ (Silaški, et al., 2009:p.15).

Када је ријеч о манипулативној функцији фразеологизама у примарном дискурсу, кључно је нагласити да ніје могуће са сигурношћу утврдити да ли

се фразеолошке јединице користе искључиво у манипулативне сврхе, или су оне само дио активног лексичког фонда говорника. Будући да не располажемо научно верификованим методама којима би се поуздано доказало да говорник свјесно посеже за фразеологизмима као најефикаснијим средством остварења неке комуникацијске намјере, неопходно је да наведене примјере фразеологизама у говору политичара посматрамо само кроз ефекте које су произвели, без обзира на то да ли је њихова употреба имала јасан циљ или су се случајно нашли у исказу.

4. Фразеологизми у секундарном дискурсу

4.1. Фразеологизми у насловима

Поред примарног дискурса, фразеологизми настали глаголском рекцијом често се појављују и у секундарном, под којим у овом истраживању подразумијевамо све оно чији су творци искључиво новинари. Другачије речено, секундарном дискурсу припадају новинарска тумачења онога што су рекли политичари, те онога што се дешава на политичкој сцени.

Прије свега, неопходно је да се присјетимо основних функција новинарског изражавања. Према ономе што наводи Катнић Бакаршић, двије су главне функције новинарског стила, а то су референцијална (функција саопштавања) и конативна (функција оријентације на адресате, убјеђивачка или идеолошка). Иако неки жанрови на први поглед нису убјеђивачког карактера, као што је то случај са вијешћу, ипак могу садржати елементе који имају функцију увјеравања. За такав циљ користи се различита лексика и фразеологија, те неки теоретичари сматрају да онај ко управља медијима управља и државом (2001:р.160).

Имајући у виду карактеристике новинарског начина изражавања, у наставку овога рада наш ће задатак бити да објаснимо на који се начин испољава манипулативна функција фразеологизама насталих глаголском рекцијом у различитим медијским саопштењима на интернет порталима у Босни и Херцеговини.

С обзиром на то да су фразеологизми јединице са устаљеном структуром, они су изузетно погодни за новинске чланке, који врло често прибјегавају баш таквим језичким средствима. Поред тога што се налазе и у самом тексту, наше истраживање показало је да су много заступљенији у насловима. Овдје, наравно, треба разликовати наслове са фразеологизмима који су претходно били дио излагања политичара, али су новинарима послужили за додатно скретање пажње. Такви су, опет, дио примарног дискурса. Наслови су, како то сматра

текстуална стилистика, 'једна од јаких позиција текста, и то сваког текста, без обзира на његову функционално-стилску припадност' (Katnić Bakaršić, 2001:р.162). Њихов основни задатак јесте да привуку пажњу адресата, па с обзиром на то, у себи треба да садрже оне језичке јединице које су ефектне. Такве језичке јединице, између осталог, и јесу фразеологизми. То ћемо илустровати следећим примјерима:

(1) *CIK se posipa pepelom*: Sjednica je bila užasna!! <https://www.rtvbn.com/4034044/cik-se-posipa-pepelom-sjednica-je-bila-uzasna> (29. 10. 2022).

(2) Jedna rečenica je *zaparala uši*: Da li je Vučić „otpilio” Dodika? <https://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/jedna-recenica-je-zaparala-usi-da-li-je-vucic-otpilio-dodika-832989> (5. 2. 2023).

(3) Politicari godinu *presipaju* priču iz *šupljeg u prazno*: Ima li volje da se pomogne građanima? <https://avaz.ba/vijesti/bih/817088/politicari-godinu-presipaju-pricu-iz-supljeg-u-prazno-ima-li-volje-da-se-pomogne-gradjanima> (19. 3. 2023).

(4) Pobjedi crnogorske opozicije Srbija *nije gledala u zube* <https://www.oslobodjenje.ba/dosjei/kolumne/pobjedi-crnogorske-opozicije-srbija-nije-gledala-u-zube-590151> (17. 9. 2020).

(5) Građani *na nož dočekali* ideju novog režima saobraćaja u centru Banjaluke <https://www.nezavisne.com/novosti/banjaluka/Gradjani-na-noz-docekali-ideju-novog-rezima-saobracaja-u-centru-Banjaluke/750789> (22. 12. 2022).

(6) Nakon *busanja u prsa* Dodik i njegovi *podvili rep* <https://www.rtvbn.com/4032000/nakon-busanja-u-prsa-dodik-i-njegovi-podvili-rep> (14. 9. 2022).

(7) Još jedno nabacivanje loptice: Dodikovi *pružaju ruku*, Bakir je „protiv”, a Čović negdje između <https://www.rtvbn.com/4019830/jos-jedno-nabacivanje-loptice-dodikovi-pruzaju-ruku-bakir-je-protiv-a-covic-negdje-izmedju> (29. 1. 2022).

(8) Kako javna preduzeća i institucije *love u mutnom* <https://www.rtvbn.com/3980217/kako-javna-preduzeca-i-institucije-love-u-mutnom> (23. 3. 2020).

(9) Magistri prelaze u zanatlije: U BiH sve više onih koji su svoje diplome *okačili o klin* <https://www.dnevnik.ba/vijesti/magistri-prelaze-u-zanatlije-u-bih-sve-vise-onih-koji-su-svoje-diplome-okacili-o-klin-2505205> (29. 7. 2021).

(10) Stanivuković objavio novi video kako je Vukanovića *navukao na tanak led*, stigla i reakcija <https://www.klix.ba/vijesti/bih/stanivukovic-objavio-novi->

video-kako-je-vukanovica-navukao-na-tanak-led-stigla-i-reakcija/230306011 (6. 3. 2023).

(11) SDS *okrenuo leđa* Dodiku: Nećemo potpisati njegovu izjavu o imovini, to je skretanje pažnje sa kolapsa u RS-u <https://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/sds-okrenuo-leđa-dodiku-necemo-potpisati-njegovu-izjavu-o-imovini-to-je-skretanje-paznje-sa-kolapsa-u-rs-u-855147> (24. 4. 2023).

(12) DODIK *OTKRIO KARTE* UOČI SASTANKA U MOSTARU: „Izgovora je bilo i previše, očekujem da danas sa partnerima...” <https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/342883/dodik-otkrio-karte-uochi-sastanka-u-mostaru-izgovora-je-bilo-i-previse-oczekujem-da-danas-sa-partnerima.html> (27. 2. 2024).

(13) Kako Rusi iz Crne Gore *izlaze na kraj* sa sankcijama? <https://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=470279> (14. 4. 2022).

(14) Bakir posjetio Štrbački buk, Krajišnici mu sve *sasuli u brk*: „Neka je i on osjetio one rupetine na putu” https://avaz.ba/vijesti/bih/675432/bakir-posjetio-strbacki-buk-krajsnici-mu-sve-sasuli-u-brk-neka-je-i-on-osjetio-one-rupetine-na-putu?fb_comment_id=4410799898978452_4411665172225258 (21. 8. 2021).

У наведеним примјерима, поред екскламативних реченица и реторичких питања, додатном скретању пажње читалаца на главну поруку допринијели су и фразеологизми. Иако су они у примјерима структурно подударни, ипак се разликују по поријеклу. На примјер, фразеологизми *запарати уши*, *гледати у зубе*, *пужити руку*, *окренути леђа*, *сасути у брк* убрајају се у такозване соматске фразеологизме јер у себи садрже компоненту која означава неки дио човјековог тијела (Mršević Radović, 1987). Неки од ових фразеологизама воде поријекло из различитих жаргона, као што је фразеологизам *отворити карте* (карташки жаргон). Други су пак мотивисани неким човјековим активностима, као што је фразеологизам: *ловити у мутном* (риболов). Има и оних који воде поријекло из Библије, као што је случај са фразеологизмом *посипати се пепелом*. Ми се нећемо исцрпније бавити поријеклом ових фразеологизама, јер то није задатак нашег истраживања. Ипак, осврнувши се на поријекло, циљ нам је био да укажемо како су, независно од начина настанка, ово језичке јединице које су се усталиле у свакодневном језику, те су тако у насловима погодне за дјеловање на различите адресате, без обзира на њихово образовање, социјални статус или поријекло. Њихова се моћ првенствено огледа у томе што су добро уклопљене у цијели контекст и дјелују као неизоставан дио реченице. На примјер, фразеологизам *пресипати из шупљег у празно* добро је искориштен у наслову

који најављује да политичари пресипају *причу* из шупљег у празно, што значи да они својом причом обмањују. Такође, један је политичар другог *навукао на танак лед*, а грађани су *на нож дочекали* идеју новог режима саобраћаја и сл.

У примјерима се може уочити да су поједини фразеолошки изрази издвојени наводницима, чиме се додатно скреће пажња на њих. С обзиром на то да неки фразеологизми примарно нису одлика новинарског изражавања, такво издвајање може указивати и на свијест аутора о различитим стиливима и варијететима, па је то израз 'металингвистичког размишљања аутора' (Katnić Bakaršić, 2001:p.162).

4.2. Главне функције фразеологизама у насловима

Као добро уклопљене у цијели контекст, ове језичке јединице имају изражену манипулативну моћ, која се може објаснити на основу неколико функција које оне остварују. Прва је *сликовитост*, па наслови који сликовито указују на неку појаву моћно дјелују на адресата. Примјер гдје се наводи да се ЦИК *посипа пепелом* представља веома сликовит опис кајања. Наиме, овај фразеологизам, који води поријекло из Библије, мотивисан је древним обичајем гдје се кривац јавно посипа пепелом како би показао спремност за покајање (Matešić, 1982). Овај нас примјер упућује и на још једну функцију коју обављају фразеологизми, а то је да *доприносе интензивнијем значењу него обичне ријечи*. То потврђује и наредни примјер: 'Bakir posjetio Štrbački buk, Крајишници му *sve sasuli u brk*: Neka je i on osjetio one gupetine na putu.' Фразеологизам у овом наслову чак има и додатно појачано значење, јер уочавамо употребу глагола *сасути* уместо *рећи*. Примарни облик ове фразе јесте *рећи некоме нешто у брк* и значи *рећи отворено, без увијања* (Matešić, 1982). Међутим, глагол *сасути* ипак има интензивније значење, јер поред својих основних значења, која су наведена у РСЈ, има и пренесена, а то су: *врло брзо рећи, изговорити много речи: бујицу речи, истину у брк* (2011:p.1172). Другим ријечима, упућује нас да је нешто изречено оштрим тоном, агресивније и изравније.

Узимајући у обзир да се медијски дискурс неријетко обликује у складу с политичком оријентацијом конкретне редакције, у таквим текстовима фразеологизми, као носиоци експресивности, имају велику улогу у исказивању става аутора. Њихова употреба омогућава да се већ на нивоу језичког избора сигнализира *однос новинара према релевантној друштвено-језичкој појави, личности или догађају*. У том контексту, нарочито су значајни они фразеологизми

којима је у основи иронија. На примјер, следећи наслов указује на ироничан став новинара о политичарима једне партије.

(1) Nakon *busanja u prsa*⁶ Dodik i njegovi *podvili rep* <https://www.rtvbn.com/4032000/nakon-busanja-u-prsa-dodik-i-njegovi-podvili-rep> (14. 9. 2022).

Употребом ових фразеолошких јединица постигнута је у исто вријеме иронија, те сликовитост и упечатљивост, што и јесте примарни задатак наслова. Поред тога, циљ овога наслова био је и да се изазове нека реакција код читалаца, што би у овом случају био смијех и комика. Употребом ова два фразеологизма постигнута је и додатна драматизација исказа, јер је сугерисано да су политичари били претјерано самоувјерени и храбри, да би потом постали покорни и уплашени. Овај начин изражавања доприноси и сензационализму, јер има тенденције да створи емоционалну реакцију код читалаца.

Још једна битна функција ових језичких јединица огледа се у доприношењу *сажетости*, која и јесте циљ новинарског изражавања. Наиме, некада се врло сложене мисли које захтијевају неколико реченица могу исказати у једној или двије фразе. Да бисмо то илустровали, опет ћемо се послужити претходним примјером. Умјесто опширније варијанте која би могла гласити: 'Након претјеране самоувјерености, храбрости и одлучности, Додик и његови постали покорни и уплашени', употребијељен је доста сажетији, али језички ефектнији облик наслова са поменутиим фразеологизмима.

С обзиром на то да је примарни циљ наслова да привуче пажњу читаоца, независно од суштинске информативне вриједности самог текста, јасно је да фразеологизми у том контексту имају значајну улогу⁷.

Ипак, потребно је напоменути и то да оваква врста наслова некада служи искључиво како би се подигла видљивост текста, те да би сам портал имао што

⁶ Фразеологизам *бусање у прса* у овом случају није глаголски, јер је *бусање* глаголска именица. Ипак, примарни облик фразеологизма јесте *бусати се у прса*, а овај је, ради уклапања у контекст, умјесто глагола употријебљена глаголска именица. С обзиром на то да је он дио примјера гдје проналазимо још један, за објашњење битан глаголски фразеологизам, уврстићемо га у истраживање.

⁷ Такође, употребом оних јединица које су језички ефектне, као што је то случај са фразеологизмима, може доћи и до 'мијењања језичне функције са референцијалне и конативне на поетску, будући да порука скреће пажњу на саму себе' (Katnić Bakaršić, 2001:p.162).

Поетска функција представља усмјереност поруке на саму себе, при чему она престаје бити средство комуникације и постаје њен циљ. Ова је функција својствена књижевноумјетничком стилу, али Јакобсон наглашава да се њено проучавање не смије ограничити само на књижевност, јер је заступљена и на другим пољима – у разговорном стилу, публицистичком, у рекламама, политичким слоганима и сл. Она се истиче посебно онда када порука постане циљ комуникације (Katnić Bakaršić, 2001:p.19).

више прегледа. Наслови овога типа представљају такозване *clickbait*⁸ – кликбејт наслове, који су сензационалистичког карактера и у којима је истинитост и објективност у другом плану. Они воде поријекло од таблоида и представљају врло моћан облик манипулације у онлајн-медијима.

Иако новинарско изражавање начелно треба да буде објективно, видимо да се помоћу фразеологизама некада постиже потпуно другачији ефекат. Погодни су за обликовање *кликбејт* наслова, онога који најављује ексклузивну информацију, али остатак текста потврђује нам да је таква најавна неутемељена, а осим тога, фразеологизми увелико доприносе и изражавању става новинара о личностима и догађајима. Ово су уједно и главни разлози из којих ове језичке јединице нисмо могли пронаћи на порталу јавног сервиса Босне и Херцеговине – БХРТ, као ни на порталу јавног сервиса Републике Српске (РTPC). Фразеологизме нисмо пронашли ни на сервису Новинске агенције Републике Српске (Срна). Уколико они постоје у дискурсу ових медијских кућа, припадају искључиво говору политичара, који су новинари само цитирали. Дакле, припадају примарном јавном дискурсу. Ово нас доводи до закључка да су фразеолошке јединице претежно заступљене у медијима који имају много слободнији начин изражавања, те немају обавезу да се придржавају строгих правила новинарске објективности. Другачије речено, највише их има на оним порталима чији главни циљ није тачно и објективно информисање него пласирање *кликбејт* наслова ради прикупљања прегледа или пак обмањивања публике.

Иако не можемо сасвим докучити разлоге употребе фразеологизама у говору политичара, то јест не знамо да ли су употријебљени случајно или ипак имају неки циљ, јасно је да их новинари користе претежно у манипулативне сврхе, које смо посебно објаснили на претходним страницама. То нарочито важи у случајевима када медијске куће немају обавезу да прате строга правила новинарског изражавања, па су не само допуштени него и пожељни разни облици манипулације јавношћу путем језика.

4.3. Фразеологизми као дио интерпретације новинара у новинским чланцима

Када је ријеч о фразеологизмима у новинским чланцима у цјелини, а да су притом искључиво интерпретација новинара, нисмо пронашли много примјера. У наставку ћемо издвојити два:

⁸ *Clickbait* је енглеска ријеч настала спајањем двије ријечи – *click* (клик) и *bait* (мамац), те у буквалном преводу значи ‘мамац за кликове’.

(1) Kineski zvaničnici *drže jezik za zubima* kada je riječ o ovome. Nijedno zvanično saopštenje nije dato o tome gdje se Kuši ili Bin nalaze. <https://www.atvbl.rs/vijesti/svijet/kina-ucutkuje-sve-koji-progovore-dvojica-heroja-snimala-istinu-u-vuhanu-nestali-su> (15. 2. 2020).

(2) Aktivisti SNSD-a, odnosno preletači ili papci, kako ih zovu, *izvukli su deblji kraj* u jednom selu kod Doboja, a drugi u liku „Dodikovih poslanika” otjerani su sa parastosa, koji je održan takođe u jednom dobojskom selu. <https://www.rtvbn.com/3992696/ciji-aktivisti-su-najureni-iz-dobojskih-sela> (27. 9. 2020).

Наведени примјери нам показују да ови фразеологизми засигурно немају једнак значај као они у насловима. Фразеологизми у наслову, поред тога што привлаче пажњу адресата, сажето преносе и кључну поруку. Будући да је управо то примарна функција наслова, она се често и испуњава кроз фразеологизме. Због тога бисмо могли рећи да они чине језгро наслова, док је у тексту њихова функција мање уочљива. Наравно, треба напоменути да га стилски обогаћују и доприносе занимљивости, јер сликовито описују личност или појаву, али акценат никада није на њима. У тексту се тема разрађује и дају се конкретне информације о догађају или личности, па фразеологизми нису примарна језичка средства. Сва запажања доводе нас до закључка да ове језичке јединице своју функцију у секундарном јавном дискурсу ипак најбоље испољавају у 'јаким позицијама текста', као што су наслови. То поготово важи за *кликбејт* наслове, о којима смо више говорили на претходним страницама.

5. Закључна разматрања

Посматрањем јавног дискурса, као простора у којем се примјењују различите манипулативне технике, утврђено је да фразеологизми имају важну улогу у обликовању поруке. У примарном дискурсу, посебно у говору политичара, њима се изражава експресивност, те се на тај начин остварује њихова манипулативна функција.

У секундарном дискурсу фразеологизми су најизраженији у насловима новинских текстова, гдје доприносе сажетости, експресивности и привлачењу пажње. С друге стране, врло је мало фразеологизама у новинским чланцима а да су искључиво интерпретација новинара, а уколико постоје, стилски обогаћују текст. Ова анализа показује да је употреба фразеологизама битна карактеристика јавног дискурса, јер се кроз бројне функције ових јединица испољава и она најважнија за јавни дискурс – манипулативна. Ипак, будући да је ово

подручје врло комплексно, треба напоменути да оно нуди бројне могућности за детаљнија проучавања.

Литература

1. Gazdić Alerić, T. (2009) *The phraseology of the Croatian political substyle*. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/319543577_The_Phraseology_of_the_Croatian_Political_Substyle Pristupljeno: 7. 6. 2024.
2. Katnić Bakaršić, M. (2001) *Lingvistička stilistika*. Sarajevo, Ljiljan.
3. Ковачевић, М. (2015) *Стилистика и граматику стилских фигура*. Београд, ЈАСЕН.
4. Matešić, J. (1982) *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb, Školska knjiga.
5. Menac, A. (1978) *Neka pitanja u vezi s klasifikacijom frazeologije*. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/271630> Pristupljeno: 1. 4. 2024.
6. Мршевић Радовић, Д. (1987) *Фразеолошке глаголско-именичке синтагме у савременом српскохрватском језику*. Београд, Филолошки факултет Београдског универзитета.
7. Николић, М., С. Слијепчевић Бјеливук (2022) *Српски јавни дискурс у пандемији*. Београд, Институт за српски језик САНУ.
8. Piper, P. (1983) О denotativnom i signifikativnom značenju lingvističkih termina (sa osvrtom na rusku lingvističku terminologiju). *Kontrastivna istraživanja II*. Novi Sad, Filozofski fakultet, pp. 125–128.
9. Ристић, С. (2004) *Експресивна лексика у српском језику: теоријске основе и нормативно-културолошки аспекти*. Београд, Институт за српски језик САНУ.
10. РСЈ, *Речник српског језика* (2011). Нови Сад, Матица српска.
11. Silaški, N., Т. Ђуровић, В. Радић Бојанић (2009) *Javni diskurs Srbije*. Beograd, Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta.
12. Симеон, Р. (1969) *Енциклопедијски рјечник лингвистичких назива*. Загреб, Матица хрватска.
13. Телебак, М. (2021) *Фразеологизми у српском језику*. Бања Лука, Бесједа.
14. Тошовић, Б. (2004) *Експресивност*. Београд, Међународно удружење „Стил”. Dostupno na: <https://www.rastko.rs/cms/files/books/49c94a2930469> Pristupljeno: 2. 4. 2024.
15. Ђевриз Нишић, В. (2022) О језичко-стилским карактеристикама глаголских фразеологизама у политичком дискурсу. *Jezik, književnost, industrija*. Beograd, Alfa BK Univerzitet, pp. 284–299.
16. Udier, S. L. (2008), *O jeziku političkih govora i priopćenja*. Dostupno na: <https://www.hrvatskiplus.org/article.php?id=1840&naslov=o-jeziku-politickih-govora-i-priopcenja> Pristupljeno: 22. 3. 2024.
17. Хисматулина, Л. Г., Д. Я. Хузина, Д. Б. Гарифуллина (2020) *Фразеологизми в политическом дискурсе (на материале русских и английских электронных изданий)*.

Вестник Марийского государственного университета. Россия, ФГБОУ ВО „Марийский государственный университет”. Доступно на: <https://cyberleninka.ru/article/n/frazeologizmy-v-politicheskom-diskurse-na-materiale-russkih-i-angliyskih-elektronnyh-izdaniy/viewer> Приступљено: 7. 6. 2024.

18. Chong, D., J. N. Druckman, (2007) *A theory of framing and opinion formation in competitive elite environments*. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/228198044_Framing_Theory Приступљено: 7. 6. 2024.

Dragana R. Krstić

ON THE FUNCTIONS OF PHRASEOLOGISMS CHARACTERISTIC OF PUBLIC DISCOURSE IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Summary

In this research, we aimed to highlight the most significant functions of phraseologisms in public discourse in Bosnia and Herzegovina. We divided discourse into primary and secondary types, and within these two categories, we attempted to shed light on what is achieved through the use of phraseologisms based on verbal rection.

Through the analysis of material collected from various online portals in Republic of Srpska and the Federation of Bosnia and Herzegovina, we concluded that phraseologisms are linguistic units with significant manipulative power. This power manifests through several functions.

When it comes to primary discourse, that is, the speech of politicians, phraseologisms serve to achieve emotionality, expressiveness, and vividness. If we talk about secondary discourse, created exclusively by journalists, phraseologisms are most significant in attracting the audience's attention. They contribute to vividness, conciseness, engagement, and expressiveness. Considering all these characteristics, we viewed phraseologisms as manipulative linguistic constructions, and such constructions are precisely characteristic of the language used by politicians and journalists, as they are well-suited for influencing the public.

► **Key words:** phraseologisms, public discourse, function, Bosnia and Herzegovina, manipulation, verbal rection.

References

1. Chong, D., J. N. Druckman (2007) *A theory of framing and opinion formation in competitive elite environments*. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/228198044_Framing_Theory Pristupljeno: 7. 6. 2024.
2. Čevriz Nišić, V. (2022) O jezičko-stilskim karakteristikama glagolskih frazeologizama u političkom diskursu. *Jezik, književnost, industrija*, Beograd, Alfa BK Univerzitet, pp. 284–299.
3. Gazdić Alerić, T. (2009) The phraseology of the Croatian political substyle. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/319543577_The_Phraseology_of_the_Croatian_Political_Substyle Pristupljeno: 7. 6. 2024.
4. Katnić Bakaršić, M. (2001) *Lingvistička stilistika*, Sarajevo, Ljiljan.
5. Khismatullina, L. G., D. IĀ. Khuzina, D. B. Garifullina (2020) Frazeologizmy v politicheskom diskurse (na materiale russkikh i anglijskikh elektronnykh izdaniĭ). *Vestnik Mariškogo gosudarstvennogo universiteta*. Rossiĭa, FGBOU VO „Mariškii gosudarstvennyi universitet”. Dostupno na: <https://cyberleninka.ru/article/n/frazeologizmy-v-politicheskom-diskurse-na-materiale-russkikh-i-anglijskikh-elektronnykh-izdaniy/viewer> Pristupljeno: 7. 6. 2024.
6. Kovačević, M. (2015) *Stilistika i gramatika stilskih figura*. Beograd, JASEN.
7. Matešić, J. (1982) *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb, Školska knjiga.
8. Menac, A. (1978) *Neka pitanja u vezi s klasifikacijom frazeologije*. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/271630> Pristupljeno: 1. 4. 2024.
9. Mršević Radović, D. (1987) *Frazeološke glagolsko-imeničke sintagme u savremenom srpskohrvatskom jeziku*. Beograd, Filološki fakultet Beogradskog univerziteta.
10. Nikolić, M., S. Slijepčević Bjelivuk (2022) *Srpski javni diskurs u pandemiji*. Beograd, Institut za srpski jezik SANU.
11. Piper, P. (1983) O denotativnom i signifikativnom značenju lingvističkih termina (sa osvrtom na rusku lingvističku terminologiju. *Kontrastivna istraživanja II*. Novi Sad, Filozofski fakultet, pp. 125–128.
12. Ristić, S. (2004) *Ekspresivna leksika u srpskom jeziku: teorijske osnove i normativno-kulturološki aspekti*. Beograd, Institut za srpski jezik SANU.
13. RSJ, *Rječnik srpskoga jezika* (2011). Novi Sad, Matica srpska.
14. Silaški, N., T. Đurović, B. Radić Bojanić (2009) *Javni diskurs Srbije*. Beograd, Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta.
15. Simeon, R. (1969) *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*. Zagreb, Matica hrvatska.
16. Telebak, M. (2021) *Frazeologizmi u srpskom jeziku*. Banja Luka, Besjeda.
17. Tošović, B. (2004) *Ekspresivnost*. Beograd, Međunarodno udruženje „Stil”. Dostupno na: <https://www.rastko.rs/cms/files/books/49c94a2930469> Pristupljeno: 2. 4. 2024.

18. Udier, S. L. (2008) *O jeziku političkih govora i priopćenja*. Dostupno na: <https://www.hrvatskiplus.org/article.php?id=1840&naslov=o-jeziku-politickih-govora-i-priopcenja> Pristupljeno: 22. 3. 2024.

Преузето: 18. 2. 2025.
Корекције: 5. 10. 2025.
Прихваћено: 30. 10. 2025.